

IK GELOOF ...

OBSTAKELS EN STEUNPUNTEN

Inhoud

TER INLEIDING	2
1. 'IK GELOOF IN GOD'	3
1.1. Iets geloven, iemand geloven, in iemand geloven	3
1.2. Beamen van een God die zich openbaart	4
A. Gods invitatie	4
UITGENODIGD TOT EEN VERBOND	4
OP VELERLEI WIJZEN	5
B. Ingaan op de uitnodiging	5
GEHOOR-ZAAMHEID.....	6
AMEN!.....	6
VRIJE KEUZE ÉN GESCHENK VAN GOD	7
2. OBSTAKELS.....	7
2.1. Bron van geweld en onverdraagzaamheid?.....	7
2.2. Leven alsof er geen God bestaat	8
2.3. God in vraag	8
A. In de greep van het zichtbare en maakbare	8
'ZIEN' EN 'MAKEN' VOOROP	8
GELOOF EN POSITIEVE WETENSCHAP: ONDERSCHIEDEN	
BENADERINGEN.....	9
'STEEK OVER'	9
B. In de ban van de menselijke autonomie.....	10
C. En wat met zoveel kwaad?	10
D. Een open vraag	11
2.4. Geloven op eigen maat gesneden	12
2.5. De aantrekking van een algemene religieuze gezindheid	13
A. Niet Godgelovig, wel religieus.....	13
B. Eén algemeen menselijke religie?	14
2.6. De ergernis van Gods historische openbaring.....	14
A. Ernstige bezwaren	14
B. Dit geeft te denken	15
3. STEUNPUNTEN	17
3.1. Geloven is niet onredelijk	17
A. Geen blind vertrouwen	17
B. Geloven: een algemeen menselijk fenomeen	17
C. Geen bewijzen, maar aanwijzingen	18
SPOREN NAAR GOD.....	18
LANGS DE WEGEN VAN WERELD EN MENS	18
D. Redenen van het hart	19
3.2. Getuigen	20
A. Het geloof is uit het gehoor	20
B. Jezus, dé betrouwbare getuige van God	20

C. Omgeven door getuigen van vroeger en nu.....	21
3.3. Wij geloven	22
A. We ontvangen onze moedertaal	22
B. Een ‘thuis’	22
C. Persoonlijk en samen ons geloof belijden	23
D. Ons doopsel, sacrament van geloof	23
TOT BESLUIT: MENSEN VAN DE WEG	24

TER INLEIDING

1. In onze kerkgemeenschap wordt vandaag veel nagedacht en gepland rond volwassenencatechese. De recente publicatie *Volwassen worden in geloof* stond helemaal in dat teken (*Verklaringen van de bisschoppen van België*, nieuwe reeks, nr. 33). Maar wat betekent ‘geloven’ eigenlijk? ‘Ik geloof’: zo begint de christelijke geloofsbelijdenis. *Credo*, luidt het in het Latijn. Hebben we ooit al eens over de rijke betekenis van deze uitdrukking nagedacht? Het *Credo* behelst meer dan de inhoud van ons geloof. Het drukt ook een engagement uit. Wat houdt geloven als daad in? In deze brochure proberen we dit te verhelderen.

“Ik geloof *in* God ...”, zeggen we in de geloofsbelijdenis. Geloven in iemand: we kunnen niet zonder. Er is geen samenleven onder mensen en zeker geen vriendschap en liefde mogelijk zonder geloof en vertrouwen in elkaar. Geloven in God betekent een heel persoonlijk engagement waarbij je *ja* zegt aan God en op Hem durft te rekenen. Dat kan maar omdat Hij zichzelf te kennen heeft gegeven in Jezus als Iemand die ons onvoorwaardelijk en onuitputtelijk liefheeft. In God geloven is in liefdevolle dialoog staan met Hem. Dat is de grondhouding die christenen kenmerkt. Het is dus niet allereerst een pakket waarheden of waarden aanhangen, maar wel Iemand aanhangen, op Hem durven te bouwen en te vertrouwen.

2. Toch is dit geloof lang niet evident. Hoe kun je nu je vertrouwen stellen in Iemand die je niet ziet? Velen deinzen ervoor terug om de belijdenis ‘Ik geloof’ in de mond te nemen. ‘Kan ik mezelf wel gelovig noemen? Ik weet het niet’. Sommigen hebben het christelijk godsgeloof duidelijk afgezworen, anderen zijn er geruisloos van weggeëbd. Geloven is nooit vanzelfsprekend geweest, maar onze samenleving maakt het ons vandaag alvast niet gemakkelijker. De tijd dat het christendom het bindmiddel en draagvlak vormde van onze maatschappij is duidelijk voorbij. ‘Kun je nog wel in God geloven?’, zo klinkt het. ‘Is het niet voorbijgestreefd om te geloven en getuigt het niet van gebrek aan kritische zin? Zijn er wel redenen om te geloven?’ De bezwaren die tijdgenoten aanbrengen, zijn niet zelden deze waarmee ook gelovigen te kampen hebben. Wie zich aan het Godsgeloof wil wagen, moet dus

een aantal weerstanden rondom en in zichzelf overwinnen. Welke hindernissen zijn er om te geloven in de God van Jezus Christus? Wat maakt het moeilijk om de weg van het Godsgeloof te kiezen? En wat zijn anderzijds goede gronden om in Hem te geloven? Welke motieven hebben we om, ondanks allerlei opwerpingen, toch in God te geloven?

3. Tijd dus om ons in deze brochure te bezinnen over de vraag waar het bij geloven uiteindelijk om te doen is. De geloofsdaad ‘Ik geloof in God’ is trouwens heel eigen aan de Bijbels-christelijke traditie. In geen enkele andere religieuze traditie wordt de verhouding tussen mens en God of het goddelijke op die manier geduid. Het zou wel eens kunnen dat de huidige Kerk- en achterliggende geloofscrisis veel te maken heeft met dat specifieke karakter van het christelijk geloven. Nadenken hierover kan verhelderend werken en ons uitdagen om onze eigenheid beter te leren kennen en te beleven. Het is niet denkbeeldig dat we hierdoor op onze beurt ongelovigen gaan bevragen en zinzoekers eventueel zin geven om onze optie dieper te verkennen.

Na een korte omschrijving van de typisch christelijke geloofsdaad, belichten we achtereenvolgens enkele obstakels en steunpunten op de weg naar en van het geloof.

1. ‘IK GELOOF IN GOD’

1.1. Iets geloven, iemand geloven, in iemand geloven

4. De christelijke geloofsact betreft geloof *in* God. Daarop focussen we onze aandacht. Toch is het goed om te zien dat dit diepste en rijkste niveau van het geloof samenhangt met twee andere factoren: iets en iemand geloven. Augustinus maakte al een onderscheid tussen deze drie facetten van geloven.

Vooreerst is er het aspect *iets geloven*: zonder afdoende bewijzen neem je aan dat iets het geval is. Je gelooft iets. Dit soort geloof komt dagelijks voor. Als christenen geloven we dat God bestaat. In het Credo drukken we uit waarin we geloven. Deze inhoud van ons geloof is belangrijk.

Ten tweede kan je ook ‘iemand geloven’: je gelooft iets omdat je iemand geloofwaardig en betrouwbaar vindt. Je stemt in met iemand. Ook dit gebeurt constant in het gewone leven. Op het vlak van het christelijk geloof zijn de getuigen van vroeger en nu onontbeerlijk.

Ten derde en ten diepste is geloof een vertrouwensrelatie met iemand aangaan. Zoals al gezegd, ligt het christelijk godsgeloof in het verlengde van wat mensen doen als ze *in* iemand

geloven en zich aan die ander toevertrouwen. *In* de God van Jezus Christus geloven is een daad die je hele persoon aangaat, je verstand, maar ook je gemoed en wil. Het is vooral een kwestie van liefhebben en vertrouwen. Het Latijnse werkwoord voor geloven, *credere*, is samengesteld uit de woorden *cor* en *dare*: iemand je hart geven. Of nog: iemand *krediet* geven.

5. Wie zegt ‘Ik geloof’, drukt altijd al een persoonlijk en werkdadig engagement uit. Geloven is ook altijd een vrije keuze en beslissing, die een zekere ruimte laat voor risico en twijfel. Wie zegt: ‘Ik geloof in iemand/Iemand’, betreft daarbij sterk de toekomstdimensie: je waagt het met die persoon op weg te gaan, een onbekende toekomst tegemoet. Zo zien we hoe de drie grote gezindheden van de christen - klassiek noemen we ze *goddelijke deugden* - samengaan: het geloof, de liefde en de hoop ...

6. Enquêtes waarin gepeild wordt naar geloven beperken zich helaas veelal tot het eerste aspect van geloof en stellen vragen in de zin van: ‘Geloof je dat God bestaat?’. Zo missen ze de vitale wezenskern van het christelijk geloof: het vertrouwen in God voor wie mensen echt van tel zijn en bestaan, omdat ze Hem ter harte gaan. Ook het populaire spreken over *geloofservaring* dreigt voorbij te gaan aan het feit dat geloof voor alles een engagement is waarbij niet de eigen, directe ervaring maar de liefdevolle overgave aan God, de Andere, centraal staat.

1.2. Beamen van een God die zich openbaart

A. Gods invitatie

UITGENODIGD TOT EEN VERBOND

7. Christenen geloven in God. Dit geloof is eigenlijk een antwoord op God, die het eerst het woord heeft genomen en zich heeft geopenbaard. Geloof en openbaring horen wezenlijk samen. Als we het woord *openbaren* horen, hoeven we niet te denken aan het meedelen van een aantal waarheden, maar aan God die zichzelf helemaal wil meedelen en geven aan ons mensen. Hij nodigt ons uit om ons leven met Hem te delen en vertrouwelijk met Hem om te gaan. Het initiatief tot het verbond gaat uit van Hem. Hij wil met ons een relatie aangaan. De constitutie van het Tweede Vaticaans Concilie over de goddelijke openbaring, zegt het treffend als volgt: “Het heeft God in zijn goedheid en wijsheid behaagd zichzelf te openbaren en het geheim van zijn wilsbesluit bekend te maken, waardoor de mensen door Christus, het

vlees geworden Woord, in de heilige Geest toegang hebben tot de Vader en deelgenoten gemaakt worden van de goddelijke natuur. Door deze openbaring spreekt dus de onzichtbare God, uit de overvloed van zijn liefde de mensen aan als zijn vrienden en gaat met hen om, om hen uit te nodigen tot de gemeenschap met Hem en hen daarin op te nemen” (*Dei verbum* 2). Dat verbond met God is tegelijk gericht op de liefdevolle verbondenheid van alle mensen in Hem.

OP VELERLEI WIJZEN

8. Die uitnodiging richt God tot ons langs verschillende wegen. Hij spreekt op diverse manieren tot ons om ons zijn genegenheid te melden en ons tot zijn verbondspartners te maken. In zijn wondere schepping komt God ter sprake. God spreekt vooral in het hart en in de geschiedenis van mensen. In het bijzonder heeft Hij gesproken in de geschiedenis van het volk Israël, waarvan de Schrift het gelovig relaas biedt. Dat verhaal begint bij Abraham die als eerste Gods stem en uitnodiging heeft gehoord en die gelovig op weg is gegaan. Door alle *ups* en *downs* heen heeft God zich meegedeeld als Bevrijdende, trouwe Aanwezigheid, als ‘Ik-zal-er-zijn’. Deze op mensen bedachte God heeft steeds gesproken doorheen mensen. Denken we maar aan de profeten, zijn woordvoerders bij uitstek. Gods woord uit zich in en doorheen heel kwetsbare, menselijke woorden. Zo is de Bijbel als boek van gelovige mensen meteen ook richtinggevend woord van God voor ons. De eerste beelden over God zijn daarin vrij ruig. In oudere lagen van de Schrift vind je bijvoorbeeld het beeld van een God die de trekken heeft van een absolutistische vorst. Gaandeweg is het godsbeeld in de Bijbel verfijnd en verhelderd, in antwoord op Gods voortschrijdende openbaring. Voor ons christenen culmineert Gods openbaring in zijn mensgeworden Woord, Jezus Christus. In Hem spreekt God op een beslissende manier zijn aanbod en zijn appel uit. “Nadat God vroeger vele malen en op velerlei wijzen gesproken had door de profeten, heeft Hij nu, op het einde van de dagen tot ons gesproken door de Zoon”, zo begint de Brief aan de Hebreëen. Gods openbaring is dus voor alles een persoon: Jezus Christus. De zopas aangehaalde alinea van *Dei verbum* eindigt als volgt: “Door deze openbaring verschijnt ons in Christus, die tegelijk de middelaar en de volheid van de gehele openbaring is, de meest innerlijke waarheid, zowel over God als over het heil van de mens”.

B. Ingaan op de uitnodiging

9. Om van echte openbaring te kunnen spreken, zijn er ook gelovige ontvangers nodig. Zonder gelovige beaming komt Gods woord niet tot volle ontplooiing. God doet ons zijn

aanbod in alle vrijheid. Hij geeft zijn belangstelling in ons en zijn verlangen naar het verbond te kennen, maar Hij dwingt ons nooit. Het antwoord op Gods invitatie kan alleen vrij geschonken worden. En wie 'ja' zegt op Gods uitnodiging, wordt op zijn beurt zelf een tolk van God.

GEHOOR-ZAAMHEID

10. In God geloven is vanuit je persoonskern, vanuit je hart, ontvankelijk staan voor God die je tegemoetkomt en aanspreekt. Geloven in Bijbels-christelijke zin begint dan ook wezenlijk met een luisterhouding. Geloven is aanhoren wat God zegt, dat beluisteren en erop ingaan. "Luister, Israël!", zo begint het voornaamste gebod in de Bijbel. En de tekst vervolgt: "de Heer is onze God, de Heer is de Enige. U zult de Heer uw God liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel en met al uw krachten" (Dt 6,4). Jezus neemt dit kerngebod over (zie bv. Mc 12,29-30). Geloven is je laten raken door Gods woord en het beantwoorden met wederliefde. Jezus zelf is voor ons het uitgelezen model van deze geloofs-gehoor-zaamheid. Tot in de dood heeft Hij volmondig *ja* gezegd aan God. Hij, die "in de school van het lijden gehoorzaamheid heeft geleerd" (Heb 5,8), is zo "de leidsman en voltooiër van ons geloof" (Heb 12,2). Geloven is Gods zelfmededeling beamen, niet zozeer met woorden, maar vooral met het engagement van je leven.

AMEN!

11. Het woord *beamen* is in dit verband veelbetekenend. Geloven is een 'Amen' zeggen tot God met heel je persoon en je leven, doorheen alle wederwaardigheden van je bestaan. Het eerste woord van het Credo 'Ik geloof' correspondeert dan ook met het laatste: 'Amen'. Dit woord 'Amen' is afkomstig van de Hebreeuwse grondstam *aman*. Uitgerekend dit woord wendt de Hebreeuwse Bijbel graag aan om de houding van *geloven* uit te drukken. *Aman* roept dan ook betekenissen op zoals: stevigheid, vaste grond, zich op iets of iemand verlaten, steunen op. Geloven geeft dan die basishouding weer: ik mag op God *staan* als op een Rots, ik kan op Hem vertrouwen en steunen, bij Hem ben ik sterk en veilig. "Wie aan God vasthoudt, zal stand houden" (cf. Js 7,9). Of anders vertaald: 'Vertrouwt ge het niet, dan houdt ge het niet'. Geloven betekent dus dat je het betrouwbare steunpunt voor je leven in God vindt en dat je vertrouwwol op God durft te gaan staan als op het onwankelbaar en zingevend fundament dat je leven draagt.

VRIJE KEUZE ÉN GESCHENK VAN GOD

12. Wie de stap van het geloof zet, doet dit uit eigen vrijheid. In het geloof vertrouwt je je toe aan God door “vrijwillig in te stemmen met de door God geschonken openbaring” (Dei verbum 5). Geloven in God is dus geen kwestie van *moeten*, maar van *mogen*. Het is een persoonlijke, vrije keuze. Niemand kan je verplichten om in God te geloven. De fundamentele vrijheid van de geloofsdaad ligt dan ook aan de basis van het pleidooi van het Tweede Vaticaans Concilie voor het recht op *godsdienvrijheid*. Respect voor het geweten en de levensovertuiging van ieder mens behoort tot de waardigheid van de mens (*Dignitatis humanae*). Tegelijk is het Godsgeloof een geschenk van God. Het is uiteindelijk God die ons allen lokt en aantrekt en de mogelijkheid biedt om vertrouwwol met Hem om te gaan. Het is zijn gave. Aan ons komt het toe om al dan niet vrij op die gave in te gaan, om ons te laten trekken door Hem en naar Hem toe. De geloofsstap is dus altijd een samenspel van Gods genade en mijn menselijke vrijheid.

2. OBSTAKELS

Die geloofsstap wagen, is niet vanzelfsprekend, zegden we al. Welke hindernissen versperren de weg naar het christelijk godsgeloof? We brengen enkele van deze obstakels onder de aandacht. Meteen koppelen we er enige bedenkingen en reacties aan vast vanuit een gelovig standpunt.

2.1. Bron van geweld en onverdraagzaamheid?

13. Een vaak gehoorde objectie tegen het godsgeloof is dat het aan de oorsprong ligt van veel geweld, onmenselijkheid en onverdraagzaamheid. Helaas zien we inderdaad dat veel conflicten uitgevochten worden in de naam van een bepaalde religieuze overtuiging. Zoiets valt niet te rechtvaardigen. Sinds het Tweede Vaticaans Concilie heeft de katholieke Kerk meermaals berouwvol erkend mee schuldig te zijn geweest aan dergelijke mechanismen. Toch is het belangrijk te onderlijnen dat niet de godsdienst als dusdanig, maar historische misbruiken en misverstanden ervan aan de basis liggen van geweld en intolerantie. Het is niet eerlijk en ook niet intellectueel ernstig om de bestaansredenen en waarde van religieus geloof te beoordelen op grond van feitelijke onvolkomenheden en perverteringen van dat geloof. De geschiedenis leert ons niet enkel dat ook niet-religieuze overtuigingen kunnen leiden tot gruwelijk geweld en onrecht, maar ook dat er onnoemelijk veel voorbeelden kunnen aangedragen worden van positieve effecten van religieus geloof. Niet de misvormingen of

karikaturen van een godsdienst, maar de edele uitingen ervan kunnen ons bijbrengen wat authentiek geloof betekent en teweegbrengt.

2.2. Leven alsof er geen God bestaat

14. Veel tijdgenoten leven in de praktijk alsof er geen God bestaat. Ze ontkennen daarom nog niet het godsgeloof. Ze zijn er gewoon niet mee bezig of erin geïnteresseerd. En ze lijken daarenboven niets te missen. Geloven in God brengt kennelijk geen voordeel op. God is bij velen gewoon uit de concrete leefwereld verdwenen. Hij wordt in onze samenleving vaak ook doodgezwegen. Zelden komt Hij nog publiek ter sprake. Zonder uitdrukkelijke aanwezigheid van een religieuze taal of traditie is het heel moeilijk om tot geloof te komen. Deze wegdeemstering van God uit het leefklimaat en de cultuur maakt dat het Godsgeloof voor velen vandaag een vreemde, zometer marginale optie blijkt. Het conventionele geloof van weleer heeft plaats gemaakt voor veel ondoordacht, conventioneel ongeloof. Wie niet in God gelooft, mist evenwel een diepere bodem van vertrouwen, ook in en doorheen het lijden.

2.3. God in vraag

Sommigen stellen het godsgeloof weloverwogen in vraag. Hun scherpe vragen dagen gelovigen uit tot de nodige zelfkritiek. Zoiets is helend. Anderzijds hebben godgelovigen ook vragen aan het adres van wie God in vraag stelt.

A. In de greep van het zichtbare en maakbare

‘ZIEN’ EN ‘MAKEN’ VOOROP

15. Godsgeloof is voor velen een probleem geworden vanuit de overtuiging dat het zichtbare en het maakbare de primaire werkelijkheid uitmaken (vgl. J. Ratzinger, *De kern van ons geloof*, Inleiding, eerste hoofdstuk). Al de rest wordt gezien als secundair, subjectief of zelfs fictief. De moderne mens hecht enorm veel belang aan wat je kunt zien, meten, berekenen en verifiëren. Via die weg kom je tot wat waar is. Bovendien ligt alle nadruk op wat de mens zelf tot stand kan brengen en maken. Het grote prestige en succes van de moderne wetenschappen en de bijhorende techniek liegen er niet om. In dit perspectief hebben nogal wat mensen het geloof in een God vaarwel gezegd. Geloven in een onzichtbare God, van wie we het wezenlijke te ontvangen hebben, staat haaks op de heersende mentaliteit van onze westerse

samenleving. Bovendien lijken we God niet langer nodig te hebben om de wereld te verklaren of in te richten. Daar hebben we nu toch de wetenschap en de techniek voor.

16. Intussen zien velen steeds beter de schaduwzijden en beperkingen van deze wetenschappelijk-technische ingesteldheid. Toch blijft de blikvernaauwing tot het zichtbare en maakbare dominant aanwezig. Wat we als gelovigen uit de opmars van de moderne wetenschap en techniek kunnen leren is dat we God best niet inroepen als ‘stoplap’ of ‘gatenvuller’ voor wat wij zelf niet kunnen verklaren of oplossen. Dat lijkt ons voor de uitzuivering van het godsgeloof een pluspunt.

GELOOF EN POSITIEVE WETENSCHAP: ONDERSCHIEDEN BENADERINGEN

17. Godsgeloof en wetenschap hoeven elkaar geenszins uit te sluiten, aangezien ze betrekking hebben op twee verschillende benaderingswijzen van de werkelijkheid. Wetenschap zit op het spoor van het begrijpen en beheersen van mens en wereld, terwijl geloof van de orde is van de uiteindelijke zingeving, de overtuiging en het *verstaan*. Wetenschap kan veel zeggen over *hoe* de zaken in elkaar zitten, maar op vragen naar het uiteindelijke *waarom* en *waartoe*, de zin en de bestemming van mens en wereld, blijft ze het antwoord schuldig. Daarover gaat het in de orde van het geloof. Zo wil het Bijbelse scheppingsverhaal geen wetenschappelijke verklaring bieden over het ontstaan van de wereld. De Bijbel is een religieus boek, geen boek dat ons wetenschappelijke informatie geeft. Wetenschap en geloof zijn twee onderscheiden benaderingswijzen. Hoezeer onderscheiden, toch zijn beide ook niet te scheiden. Er zijn dan ook een aantal raakvlakken. Gelovigen kunnen ook zoeken naar rationeel inzicht. En anderzijds is er ook bij wetenschappers ruimte voor verwondering en rijst bij velen onder hen de vraag naar het *mysterie*.

‘STEEK OVER’

18. Zoveel is duidelijk: wie voor de weg van het godsgeloof opteert, zal zich op de een of andere manier los moeten maken uit de zuigkracht van het zichtbare en het maakbare. Er is een andere attitude nodig. In de evangeliën vraagt Jezus zijn leerlingen meermaals om naar de overkant te varen (zie bv. Mc 6,45). Dat *oversteken* kun je ook zien als beeld van waar het in het christelijk geloven om gaat. Het is telkens weer de riskante overtocht maken van het zichtbare naar het Onzichtbare. “Het geloof (...) is het bewijs van wat wij niet zien” (Heb 11,1). Het is ook loskomen van de vertrouwde oever van het alles zelf tot stand brengen en oversteken naar de andere kant, naar een houding die allereerst ligt in het ontvangen, in het

verwijlen en uiteindelijk in het vertrouwvol ‘staan’ en steun vinden in de Ander die ons leven draagt. Dat bij die dubbele overtocht tegenwind komt, dat er tegen dit waagstuk aanvechtingen kunnen rijzen, van binnen en van buiten, wordt plastisch vertolkt in de evangeliëverhalen over de storm op het meer. Wat Jezus’ leerlingen bij die overtocht vooral mogen horen is: “Wees niet bang” (Mc 6,50). Geloven is en blijft een avontuur.

B. In de ban van de menselijke autonomie

19. Een groot aantal atheïsten loochent God in naam van de menselijke vrijheid en waardigheid. Het bestaan van God zou de vrije zelfontplooiing en zelfbepaling (autonomie) van de mens hinderen en fnuiken. De grote critici van de godsdienst uit de negentiende eeuw, zoals Marx, Nietzsche en Freud, hebben deze idee op diverse manieren naar voren gebracht. De kritieken van atheïsten zijn voor een deel filosofische overtuigingen en voor een deel terechte reacties op gebrekkige vormen of voorstellingen van Godsgeloof. Zo wees Marx erop dat godsdienst feitelijk het onrecht onder mensen kan toedekken. Toch menen we dat authentiek Godsgeloof geenszins ten koste gaat van de mens, maar juist humaniserend werkt. Hoe waardevol de moderne ontdekking van de menselijke autonomie ook mag zijn, het verabsoluteren ervan leidt volgens ons niet alleen tot de negatie van God, maar doet uiteindelijk ook geen recht aan de mens.

20. Een ingrijpende objectie is dat godsdienst of godsgeloof puur mensenmaaksel zou zijn, een creatie van de mens zelf, een *projectie* van de eigen wensdromen. Is godsgeloof niet té mooi om waar te zijn? Is het geen zoeken naar een houvast, een zelf ontworpen, prachtige illusie van de zwakke mens? Een gelovige kan hierop repliceren dat zijn overtuiging veeleer ontstaan is uit een ongevraagd en verrassend aangegrepen en getroffen *worden* door een overstijgende Aanwezigheid. Maar een hard te maken bewijs hiervan kan hij niet voorleggen. Enkel wie het van binnen uit heeft meegemaakt, kan ervan getuigen.

C. En wat met zoveel kwaad?

21. Er zijn nog meer prangende vragen. Velen hebben het geloof in God vaarwel gezegd wegens de verbijsterende ervaring van het kwaad in de wereld. ‘Er kan toch geen almachtige en algoede God bestaan die zoiets zou toelaten?’ Het lijden is ooit ‘de rots van het atheïsme’ genoemd (Georg Büchner).

We kunnen binnen het beperkte bestek van deze brochure deze belangrijke kwestie slechts even aanraken. Christenen hebben hierbij trouwens geen sluitend theoretisch antwoord. Ze richten zich wel op Jezus Christus. Hij heeft het kwaad en het lijden van mensen nooit verklaard. Wel heeft Hij het bestreden. Lijdende mensen stond Hij bij en schonk Hij moed. In Jezus Christus kunnen gelovigen de icoon ontwaren van God die Bij-stand heet. Hij is dé belichaming geworden van Gods barmhartige zorg voor broze en breekbare mensen. Hierin ligt overigens de belangrijkste betekenis van de evangelieverhalen over de genezingen die Jezus heeft verricht. Niet alleen in zijn actie, maar ook in zijn passie heeft Jezus een verrassende blijk gegeven van Gods solidariteit met de lijdende mens. Jezus heeft zich geïdentificeerd met de gekwetste mens en is een lijdende lotgenoot geworden. In Jezus' lijden en kruisdood is God afgedaald in de diepten van onze menselijke duisternis. Hij laat de mens niet los, ook niet in het Golgota van zijn bestaan. Maar het evangelie valt niet stil op Goede Vrijdag. Jezus is door zijn Vader - op wie Hij vertrouwde - uit de dood opgewekt. Jezus' verrijzenis is een beloftevol en lichtend voorteken geworden. Ook voor ons is er geen weg zonder lijden en dood, maar wel een weg daardoor heen. Pasen - *pascha* in het Hebreeuws – betekent dan ook doortocht, *passage*. Met Jezus Christus is er een doortocht mogelijk, een weg doorheen lijden, kwaad en dood naar het volle leven. Niet lijden, kwaad en dood zullen triomferen, maar God heeft het laatste woord.

God heeft ook het eerste woord. Hij is bron en schepper van al wat leeft. Had Hij dan geen andere wereld kunnen creëren waarin al dat absurde niet mogelijk was geweest? Zo'n abstracte vragen brengen ons niet verder. Eerder is hier een grote dosis realisme aangewezen. Wie weet heeft van de complexiteit van het menselijk bestaan, met zijn vrijheid en onvrijheid, en van de wetten van de kosmos, zal niet zo verwonderd zijn dat daarin ook lijden en kwaad kunnen voorkomen. De wereld is onaf, onvolgroeid en gekwetst. Paulus drukt het treffend uit: "Wij weten immers dat de hele schepping kreunt en onder barenweeën lijdt, nog altijd" (Rom 8,22). Christenen durven hopen op God die uiteindelijk alles ten goede kan leiden en tot voltooiing zal brengen.

D. Een open vraag

22. Bij de in-vraag-stellers van God, vermelden we ten slotte de agnosten. Voor hen is God een open vraag. Ze loochenen noch bevestigen het godsbestaan. Ze spreken zich niet uit over het 'transcendente' of datgene wat ons overstijgt. Ze huldigen een *niet-weten*, vandaar de naam *agnosticisme*. Er bestaan veel varianten van agnosticisme. Heel wat belangrijke

hedendaagse denkers noemen zich agnost. Vandaag is ook een nieuwe, populaire vorm hiervan opgedoken. Nogal wat tijdgenoten worden namelijk geconfronteerd met zo'n veelkleurig palet van levensvisies - al dan niet van religieuze aard - dat ze *het* niet meer weten en niet meer tot een eigen keuze komen.

23. De eerlijk zoekende, open agnosten hebben allicht meer gemeen met christelijke godgelovigen dan we op het eerste zicht zouden vermoeden. Authentieke godgelovigen beroepen zich ook niet op een 'weten'. Nooit beweren ze God helemaal te 'kennen' of te begrijpen. Ze zijn evenmin immuun voor zinvragen. Een echte godgelovige blijft op zoek gaan, meent niet dat hij de waarheid in pacht heeft. Daarom is het voor christenen zelf belangrijk om met andersdenkenden te blijven dialogeren.

2.4. Geloven op eigen maat gesneden

24. Dikwijls komen mensen niet toe aan de kern van het christelijk godsgeloof, omdat ze het christendom herleiden tot datgene wat ze zelf ervan maken. Helemaal in de lijn van de actuele individualisering zien we hoe mensen zelf selecteren wat ze al dan niet van het christendom willen meedragen en oppikken, en dit in allerlei gestalten.

25. Zo hoor je mensen vaak zeggen dat ze achter een aantal christelijke of evangelische 'waarden' staan. Jezus is daarbij hoogstens een eminent voorbeeld van medemenselijkheid. Sommigen zeggen zelfs dat het christendom nu al bijna helemaal is overgegaan in een aantal algemeen menselijke waarden en zo zichzelf uiteindelijk zal opheffen. Goddank hangen velen die waarden aan! Vraag is wel of hiermee het eigenlijke erfgoed van het christendom onverkort wordt doorgegeven. Kennelijk niet, want christelijk 'geloven' is voor alles in een levende vertrouwensrelatie staan met God via Jezus in de kracht van de Geest. Daarbij is Jezus Christus niet facultatief of verwisselbaar, maar Degene die christenen willen navolgen.

26. Wie nog vaag aanleunt bij de christelijke invloedssfeer - en zo zijn er nog velen in onze maatschappij - kan een beroep doen op de rituele *service* van de Kerk om de eigen en familiale geschiedenis een sacrale dimensie te geven, zonder dit uitdrukkelijk met christelijk godsgeloof te verbinden. Ook hier gebeurt een ineenschrompeling van het christelijk geloof.

27. Anderen beweren in God te geloven, maar willen dit helemaal losweken van een kerkelijk en zogenaamd 'dogmatisch' geloof. 'Geloof: ja; Kerk: neen'. De Kerk lijkt voor velen een

hinder te zijn om te geloven en komt beknellend over. Dit nodigt ons uit tot een gezonde zelfkritiek. Anderzijds is het 'Ik geloof' van een christen wezenlijk verbonden met het 'wij geloven' van de geloofsgemeenschap. Anders dreigt geloven al gauw gekortwiekt te worden tot de proporties die ik eraan geef. Dogmatisch heeft de zeer kwalijke bijklank van: onwrikbaar, strak, dwingend opgelegd, niet doorleefd ... Toch gaat het bij dogma's in de Kerk op de keper beschouwd niet om een keurslijf, maar om geloofsuitspraken die de eigen inhoud van het christelijk geloof willen behoeden.

2.5. De aantrekking van een algemene religieuze gezindheid

A. Niet Godgelovig, wel religieus

28. Hoezeer God in onze cultuur in vraag is gesteld of zelfs dood verklaard, toch bespeuren we bij menigeen een blijvende religieuze gezindheid. Het christelijk, persoonlijk godsgeloof lijkt voor velen een brug te ver. Sommigen nemen op rationele basis aan dat er ergens een Opperwezen moet bestaan, zonder dat dit persoonlijk begaan is met ons menselijk bestaan. Nieuwe gestalten van religiositeit, zoals *New Age*, hebben het niet over een persoonlijke God, maar over *het goddelijke*, een soort van kosmische energiebron. De seculiere mens is vaak nog - of zeggen we beter opnieuw? - religieus, zij het niet godgelovig. Hij weet zich verbonden met een groter geheel dat hem overstijgt en zin geeft aan zijn bestaan. De nadruk ligt dan op de directe ervaring en het gevoel. Dit soort religiositeit komt veel minder vreemd over dan het christelijk geloof in God die een persoonlijke Andere is en die verbondenheid zoekt. Er is vanalles te vinden in de nieuwe belangstelling voor het religieuze. Zelfs heel bizarre heidense rituelen en opvattingen steken opnieuw de kop op. Kunnen deze de toets van het kritische denken doorstaan?

29. De grote 'concurrent' van het christendom is vandaag wellicht niet zozeer het uitgesproken atheïsme of de religieuze onverschilligheid, maar de trend die we onder de noemer 'religieuze gezindheid' proberen te vatten. 'Er moet toch Iets meer zijn', luidt het. We mogen deze situatie misschien ook vergelijken met de antieke tijd, waarbij de gnostische en stoïcijnse filosofie met hun sterk religieuze inslag een aantrekkelijk alternatief leek voor het christendom. De openheid op 'Iets meer' kan eventueel een startblok vormen die de christelijke geloofssprong voorbereidt, maar dat men tot die sprong overgaat, is lang niet zeker.

B. Eén algemeen menselijke religie?

30. De overtuiging dat er in en onder de verschillende religies en religieuze tendensen uiteindelijk één algemeen menselijke religie schuilgaat, kent grote bijval. In die optiek zou de religieuze onderstroom overal dezelfde zijn; alleen de historisch en cultureel bepaalde vertakkingen verschillen. Eigenlijk zijn dus alle religies fundamenteel aan elkaar gelijk en elkaar waard. Het christendom is dan slechts een variant van de éne, universele religie.

31. Achter deze zienswijze kunnen we heel wat vraagtekens plaatsen. Een te gemakkelijke eenheid verdonkeremaant de grondige verschillen tussen de religies. Deze hebben elk hun onherleidbare eigenheid. De fascinerende droom dat er één algemeen menselijke religie zou bestaan, lijkt bij nader toezien een illusie te zijn. Het adagium ‘alles is even goed’ (relativisme) is de vrucht van een verkeerd begrepen pluralisme. Echt pluralisme wist de eigen kleur van de verschillende visies niet uit. Dit neemt niet weg dat ook het andere extreem, namelijk dat van het fundamentalisme en het zich ingraven in het eigen gelijk, een klip is die te vermijden valt. Hoe dan ook, wat het christendom betreft, kunnen we niet anders dan het ongehoord originele ervan te bevestigen ten overstaan van de andere religies. Dat God zich op een onvervangbare manier geopenbaard heeft in Jezus Christus, is onuitgegeven nieuw, ja zelfs choquerend nieuw. Dit brengt ons bij het laatste obstakel. Het is zeker niet het minste.

2.6. De ergernis van Gods historische openbaring

A. Ernstige bezwaren

32. Christenen zien in Jezus Christus het definitieve en beslissende handelen van God in de geschiedenis tot heil van alle mensen. Het voortschrijdende openbaringsproces van God in Israëls geschiedenis vindt zijn hoogtepunt in Jezus Christus. Het feit dat God in Jezus mens wordt, dat God in Hem op een bijzondere wijze de geschiedenis binnentreedt en zichzelf ultiem in zijn Persoon uitspreekt, is een volstrekt nieuwe gebeurtenis op initiatief van God zelf. Het is hét evenement van zijn vrije, overvloeiende mensenliefde.

33. Hier raken we een knelpunt waar velen vandaag mee te kampen hebben: hoe kan God zich nu definitief en onomkeerbaar gereveleerd hebben in die historische figuur van Jezus? Hoe kan God zich in die welbepaalde, heel particuliere en betrekkelijke geschiedenis van Jezus

van Nazaret hebben uitgesproken en wel op een beslissende en universeel geldende manier? Van die opwerping vinden we al sporen in het Nieuwe Testament: “Waar heeft Hij dat vandaan? (...) Dat is toch de timmerman, de zoon van Maria (...)? En ze namen aanstoot aan Hem” (Mc 6,2-3). We hebben hier allicht te maken met hét struikelblok van het christendom. Het christendom heeft het over gebeurtenissen, ‘daar’ en ‘toen’. Gods openbaring gebeurt in de geschiedenis, is gelokaliseerd en gedateerd. Meer nog, het gaat vooral om de geschiedenis van die welbepaalde Jezus wiens leven op een heel verrassende manier in alle kwetsbaarheid eindigt aan een kruis: “Wij verkondigen een gekruisigde Christus, voor Joden een aanstoot, voor heidenen een dwaasheid” (1 Kor 1,23). Ligt hierin niet het meest eigene en tegelijk ergerniswekkende van het christendom?

34. Zeker sinds de Verlichting zijn hierbij torenhoge bezwaren gerezen. Hoe zouden de feiten van een man die tweeduizend jaar geleden leefde in een duistere uithoek van het Romeinse Rijk een onvervangbare, absolute en universele betekenis kunnen hebben voor de visie op God en het heil van de mens? Historische gebeurtenissen zijn toch per definitie relatief en voorbijgaand? En waarom zou God zich daar en toen op een onovertrefbare manier hebben geopenbaard en waarom niet in een andere geschiedenis, een andere persoon, elders en in een andere tijd? En hoe zou de waarheid over God niet uit mijn eigen ervaring komen, maar mij worden toegezegd van elders? Het lijkt allemaal zo willekeurig. Voor de rede is dit alles alvast een steen des aanstoets. En is het bovendien niet onrechtvaardig? Waarom ontvangen bepaalde mensen die openbaring en anderen niet? Waarom openbaart God zich aan bevoorrechte enkelingen in plaats van aan allen? Hoe verantwoord je de uitverkiezing van Israël, van Jezus, van de Kerk die zich op Jezus beroept ...? Heeft God zijn favorieten? En wat dan met de andere godsdiensten?

B. Dit geeft te denken ...

35. Dit zijn ernstige vragen en bezwaren die we niet zomaar in een handomdraai van tafel kunnen vegen en die een grondig theologisch antwoord vergen. We kunnen hier slechts een paar aanzetten tot reflectie geven.

Vooreerst heeft God er volgens de Bijbels-christelijke overtuiging voor gekozen om zich op zijn eigen wijze in de mensengeschiedenis te openbaren, met alle risico's vandien. Een openbaring in de geschiedenis betekent dan ook dat ze moet beantwoorden aan de wetmatigheden van de geschiedenis, met alle beperkingen die daarbij horen. Ze kan niet heen om heel concrete, particuliere mensen in een bepaalde tijd, cultuur en plaats. Ook de

doorwerking van die openbaring zal via de kwetsbare coördinaten van de mensengeschiedenis verlopen. Gods menswording in Jezus Christus maakt allicht hét verschilpunt uit met de andere religies en heeft verstrekkende consequenties. Waarom heeft God voor die weg gekozen? Hier past grote schroom. God is soeverein vrij in de weg die Hij wil gaan. Allicht heeft zijn keuze te maken met wie Hij wil zijn: de Andere die zo betrokken is op mensen, dat Hij heel discreet nabij wil komen en zijn bestaan met ons wil delen. In Jezus Christus heeft God zijn ware gelaat getoond: gratuite liefde voor de mensen.

36. Dit brengt ons bij een tweede bedenking. De geschetste weg van Gods openbaring gaat van het concrete naar het algemene, van het bijzondere naar het universele. Dit vormt voor veel tijdgenoten nu net een probleem. Toch blijft het belangrijk te onderlijnen dat volgens de Bijbels-christelijke traditie de uitverkiezing van Israël, van Jezus, van de Kerk een universele bedoeling heeft: ze is namelijk gericht op de openbaring van Gods liefde voor àlle mensen. Ze kan nooit gezien worden als een privilege om prat op te gaan. Ze brengt veeleer een grote verantwoordelijkheid en zending met zich mee: ze staat in dienst van Gods goedheid voor iedereen. Dus hebben we geen reden om ons als christenen beter te wanen dan anderen.

37. Ten derde heeft de Kerk op het Tweede Vaticaans Concilie en ook in verschillende documenten nadien haar positieve waardering voor de niet-christelijke religies uitgesproken. ‘De katholieke kerk verwerpt niets van datgene wat in de godsdiensten waar en heilig is (...)’ (*Nostra aetate*, 2; zie ook *Redemptoris missio*, 55; *Evangelii nuntiandi*, 53; *Dominus Iesus*, 8 ...) De werkzaamheid van God in de andere religies en de heilsmogelijkheid van de niet-christenen worden volop erkend. Toch bevestigt de Kerk tegelijk de unieke en universele rol van Jezus Christus. Ook voor niet-christenen geldt “het unieke middelaarschap van Christus” (*Dominus Iesus*, 14), zij het dan op een manier die wij niet kunnen doorgronden. “De genade werkt in hun hart op een onzichtbare wijze” (*Gaudium et spes*, 22).

38. Ten slotte geeft misschien ook deze tegenvraag te denken: en wat als het nu toch eens waar zou zijn? Als het nu toch eens waar zou zijn dat er een God is die mensen zo ter harte neemt en die zo heeft gehandeld, zoals christenen beweren? Hoe onwaarschijnlijk of vreemd of onhaalbaar sommigen de geloofsweg van het christendom ook mogen vinden, harde rationale tegenbewijzen zijn er niet. Toegegeven, de waarheid van de christelijke geloofsstap valt evenmin te bewijzen, maar anderzijds is er toch ook veel dat voor die stap pleit. Op welke steunpunten kunnen we ons baseren om die stap te verantwoorden en te wagen? Daarover gaat het in het volgende deel.

3. STEUNPUNTEN

3.1. Geloven is niet onredelijk

A. Geen blind vertrouwen

39. Velen brengen redenen aan om niet in God te geloven, maar er zijn beslist ook redenen om dat wel te doen. Laat ons duidelijk zijn: geloof zal nooit de conclusie zijn van een redenering. Niemand komt tot geloof op basis van louter rationele argumenten. Anderzijds is de geloofsstap, het zich toevertrouwen aan de God van Jezus, een optie die wel degelijk grond onder de voeten heeft. Het is dus geen stap die blindweg gebeurt. Het gaat om een gefundeerd vertrouwen, dat hoewel niet louter rationeel, toch redelijk te verantwoorden is. In God geloven is dus geen synoniem van naïeve goedgelovigheid of lichtgelovigheid. Het geloof gaat wel het verstand te boven, maar is toch geenszins onredelijk. We hoeven dus niet onnadenkend te geloven of ons verstand uit te schakelen. Heeft God ons niet het verstand en denkvermogen geschonken om te gebruiken? Dat vergeten zowel de fideïst als de fundamentalist. De fideïst is iemand die zich blindelings aan God toevertrouwt en daarbij het verstand onbelangrijk vindt. De fundamentalist schuwt elke kritische bevraging van het geloof. Wel gaat het in het Godsgeloof niet om een *weten* zoals we dat in de wetenschappen kennen. Wie in een vertrouwvolle relatie tot God *staat* zal niet méér *weten*, maar kan de diepere zin van mens en wereld leren *verstaan* in het licht van dat geloof.

B. Geloven: een algemeen menselijk fenomeen

40. Geloven is op zich hoegenaamd niet irrationeel. Het speelt een belangrijke rol in het leven van elke mens. Het gebeurt onderhuids voortdurend in het dagelijkse leven. Zonder geloven is er gewoonweg geen leven en samenleven mogelijk. Steeds weer geloven we iets, vertrouwen we op wat anderen zeggen. Bovendien is een soort *oergeloof* of *basisvertrouwen* in de zinvolheid van het bestaan voor een mens essentieel om zijn leven te kunnen uitbouwen. Hoe vreemd het misschien mag klinken, er is zelfs geen wetenschappelijk onderzoek mogelijk zonder ‘geloof’.

41. Met het oog op het godsgeloof biedt de interpersoonlijke communicatie en het geloof van mensen in elkaar een uitgelezen vertrekpunt. Hoe leren personen elkaar kennen en hoe ontstaan vriendschap en liefde en dus ook geloof in elkaar? We leren iemand pas kennen

omdat die andere zich ‘openbaart’, omdat hij spreekt en we hem bezig zien. Door gesprekken raken personen vertrouwd met elkaar. Gaandeweg kan het vertrouwen in elkaar groeien. In intieme relaties ontluikt dan stilaan een gegrond vertrouwen in de betrouwbaarheid van de vriend of partner, zodat er zelfs een engagement en zich toevertrouwen naar de toekomst toe mogelijk worden. Het godsvertrouwen moeten we in die lijn doordenken. Het is op grond van Gods openbaring en communicatie dat het vertrouwen in Hem geleidelijk aan rijpen kan.

C. Geen bewijzen, maar aanwijzingen

SPOREN NAAR GOD

42. Er is meer. Kunnen we met ons denken ook niet in de werkelijkheid enkele vingerwijzingen ontdekken die duiden op het bestaan van God? Er zijn inderdaad in mens en wereld enkele merkwaardige aanknopingspunten te bespeuren die het bestaan van God weliswaar nooit strikt kunnen bewijzen, maar dan toch wel als redelijk aanwijzen. Niet iedereen zal deze indicaties interpreteren als de sporen van ‘God’. Sommigen zien ze als signalen van een zekere transcendentie (wat ons overstijgt) of van het ‘goddelijke’. Vanuit een christelijke achtergrond kunnen we deze signalen beschouwen als sporen naar God. Dit gaat terug op het scheppingsgeloof van de christen: als God de scheppende Bron is van mens en wereld, dan moet daarin toch iets van Hemzelf terug te vinden zijn. De wereld en vooral de mens, die naar Gods beeld en gelijkenis is geschapen, worden op die manier een vindplaats van God. In de redevoering van Paulus tot de in religie geïnteresseerde filosofen op de Areopaag van Athene luidt het: ‘Het was Gods bedoeling dat de mensen hem zouden zoeken en al tastend zouden kunnen vinden, aangezien Hij van niemand van ons ver weg is’ (Hnd 17,27). Principieel zou elk mens met zijn natuurlijk verstand op het spoor van God moeten kunnen komen en een bepaalde kennis van Hem verwerven. In de praktijk is dit zeker niet steeds het geval, aangezien de mens ook verblind wordt door allerlei factoren. Deze opvatting over de ‘natuurlijke godskennis’ baseert de katholieke Kerk onder meer op het woord van Paulus over de godskennis onder de niet-joden: “Want wat een mens van God kan weten, is hen bekend; God heeft het hun geopenbaard. Vanaf de schepping van de wereld af wordt zijn onzichtbaar wezen door de rede in zijn werken aanschouwd, zijn eeuwige macht namelijk en zijn godheid” (Rom 1,19-20).

LANGS DE WEGEN VAN WERELD EN MENS

43. In de loop van de traditie heeft de filosofie een aantal zogenaamde ‘godsbeelden’ ontwikkeld. Zonder hierin echte ‘bewijzen’ te zien, kunnen ze ons inspireren om ook vandaag nog op zoek te gaan naar redelijk aanvaardbare signalen, die wijzen op ‘méér’. Voor wie in

God gelooft, kan dit ondersteunend werken. Een paar beproefde wegen zijn die van het nadenken over de wereld en over de mens.

44. Het wonder van de wereld heeft mensen van alle tijden geboeid. Het feit dat er iets is, is al verwonderingwekkend. De grootsheid, schoonheid en orde van de wereld zijn fascinerend. Christelijke denkers zoals Thomas van Aquino (13de eeuw) hebben via de reflectie over de kosmos argumenten naar voor gebracht om de redelijkheid van het godsbestaan te staven. Ook vandaag blijft een en ander verbazingwekkend in die kosmos, zoals de orde en toenemende complexiteit van het leven.

45. Langs de weg van de mens zelf hebben denkers steeds weer aanknopingspunten gezocht voor het godsgeloof. De sensibiliteit in de mens voor het schone en het ware is toch merkwaardig en vormt een voorportaal waarlangs hij de weg van het geloof eventueel kan binnengaan. Elk mens heeft ook een geweten, een innerlijk kompas om onderscheid te kunnen maken tussen goed en kwaad. Een gelovige kan zeggen dat daarin de echo klinkt van Gods stem diep in ons. Bovendien merken we in de mens de grondervaring van de menselijke eindigheid én tegelijk het onstilbaar en onuitroeibaar verlangen naar ‘méér’, naar het oneindige. De mens valt nooit samen met zichzelf, maar overstijgt steeds zichzelf. Die rusteloze hunker duidt Augustinus vanuit zijn geloof als een dynamiek die God zelf in de mens heeft gelegd: “Gij hebt ons naar U toe gemaakt; zo dat ons hart onrustig is, tot het rust vindt in U”. Is de mens ook niet van die aard dat hij over een soort van geestelijke ‘antenne’ of ‘zesde zintuig’ beschikt waardoor hij Gods woord kan ontvangen?

D. Redenen van het hart

46. Levenspartners of vrienden die echt om elkaar geven kunnen ‘zeker’ zijn van elkaar. Dit is geen wetenschappelijke, maar een praktische zekerheid. Ze weten van binnenuit wat ze aan elkaar hebben en dat hun relatie deugddoende is. Zo is het ook in het godsgeloof. Je kunt als gelovige tot een soort interne geloofs-zekerheid komen: hoe dieper je in het geloof doordringt, hoe meer je van de waarheid en waarde ervan overtuigd raakt. Dit betekent niet dat je dan immuun bent voor twijfel, maar je ‘weet’ dat je geloofsoptie de juiste keuze is. Of, naar een woord van Blaise Pascal: “Het hart heeft redenen die de rede niet begrijpt.” Naast deze interne verificatie van het geloof, is er nog een externe, namelijk deze van de geloofsgetuigen. Dat brengt ons bij het volgende.

3.2. Getuigen

A. Het geloof is uit het gehoor

47. “Daar zijn geen bewijzen voor het bestaan van de God van Abraham, daar zijn alleen getuigen” (Abraham Joshua Heschel). Het Bijbels-christelijk geloof steunt fundamenteel op getuigen. Niemand wordt christen uit zichzelf. Ons geloof is ‘uit het gehoor’, wordt klassiek gezegd. Paulus merkt gevat op: “Maar hoe kunnen zij iemand aanroepen in wie zij niet geloven? Hoe kunnen ze in iemand geloven zonder van Hem te hebben gehoord? Hoe kunnen ze over iemand horen, als niemand Hem verkondigt?” (Rom 10,14). Christelijk geloof gaat terug op mensen die ervan hebben getuigd dat het de moeite waard is in de God van Jezus Christus te geloven. We noemen het een apostolisch geloof, omdat het uiteindelijk teruggaat op die eerste leerlingen die met Jezus hebben rondgewandeld en Hem na zijn dood vanuit de Paasontmoetingen hebben verkondigd als de levende Christus. Altijd is voor de christen ook de geloofwaardigheid van de getuige in het spel!

48. We hadden het al eerder over het richtinggevend belang van de Schrift als geloofsgetuigenis. Meer dan vroeger zijn mensen bezig met vragen rond de betrouwbaarheid hiervan. Dikwijls hoor je de klacht: ‘Wat hebben ze ons vroeger niet allemaal wijs gemaakt?’ En ‘Wat is er nu eigenlijk van aan? Zijn die evangelieverhalen wel betrouwbaar? Zijn de dingen die er verteld worden echt gebeurd of is het allemaal symbolisch of fictief?’ En zelfs: ‘Heeft Jezus wel echt bestaan?’ Die vragen tonen aan hoe belangrijk degelijke, wetenschappelijke Bijbelstudies wel zijn. Zo komt uit recent onderzoek naar voor dat we de evangeliën best kunnen lezen als geloofsgetuigenissen waarbij bericht én gelovige belijdenis onontwarbaar met elkaar verstrengeld zijn. Er zijn wel degelijk historische ankerpunten van wat er verteld wordt. Het belangrijkste ankerpunt is Jezus zelf. Hij is onbetwistbaar een reële historische figuur, zoals een paar buitenbijbelse bronnen trouwens bevestigen.

B. Jezus, dé betrouwbare getuige van God

49. In zijn woorden, zijn actie en zijn passie is Jezus dé icoon van God geworden. “Wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien”, zegt Jezus (Joh 14,9). Hij is de ware getuige van God omdat Hij zelf van Godswege is. “Het Woord was bij God, en het Woord was God” (Joh 1,1). In het Johannesevangelie worden diverse ‘getuigen’ van Jezus vermeld, onder meer Johannes de Doper, de eerste leerlingen, de werken die Jezus doet, de Schrift ... In de Apokalyps is sprake van ‘Jezus Christus, de getrouwe getuige’. Hét grote en ultieme teken dat God ons

biedt om in Hem te geloven is dan ook niets of niemand minder dan Jezus zelf. Elders hoeven we niet te zoeken. Als mensen in de evangeliën Jezus vragen om een ‘teken’, een miraculeus of spectaculair gebeuren dat overtuigend zou zijn, dan deinst Hij terug en zucht omwille van zoveel onbegrip en ongeloof. Zo lezen we: “Deze generatie is een generatie die niet deugt. Ze verlangt een teken, maar geen teken zal haar gegeven worden dan het teken van Jona. Zoals Jona voor de inwoners van Nineve een teken is geweest, zo zal de Mensenzoon dat zijn voor deze generatie” (Lc 11,29-30). Daarom is de Kerk ook zo behoedzaam in het erkennen van ‘wonderen’ vandaag. Zeker, er bestaan wonderen of tekenen waarin gelovigen Gods nabijheid en steun kunnen zien doorbreken. Maar het grootste wonder en teken van God is Jezus zelf. Als we God in hem niet (h)erkennen, zullen we Hem ook elders niet (h)erkennen. Johannes van het Kruis schrijft hierover treffend: “Daarom zou degene die nu God wil ondervragen of een visioen of openbaring wenst, niet alleen een dwaasheid begaan, maar hij zou God ook een belediging aandoen, omdat hij zijn ogen niet geheel op Christus vestigt zonder iets anders of iets nieuws te wensen. God zou hem wel eens op de volgende wijze kunnen antwoorden: ‘Ik heb u toch reeds alles gezegd in mijn Woord dat mijn Zoon is, en Ik heb geen ander. Waarmee kan Ik u beter antwoorden of u meer openbaren, dat groter is dan Dit? Vestig uw ogen op Hem alleen, want in Hem heb Ik u werkelijk alles gezegd en geopenbaard, en in Hem zult ge nog meer vinden dan wat ge vraagt en verlangt.’” (*Bestijging van de Berg Karmel*, II,22,5). Het feit dat Jezus Christus mensen blijft aanspreken en inspireren al tweeduizend jaar lang is op zich al een bijzonder fascinerend teken. Ook in onze tijd kunnen mensen via Jezus de weg van het geloof in God ontdekken.

C. Omgeven door getuigen van vroeger en nu

50. We worden “door een wolk van getuigen omgeven” (Heb 12,1), door getuigen van vroeger en van nu. Hierin ligt alvast een belangwekkend steunpunt voor de christelijke geloofsact. Wie christelijk gelovig wordt, doet dit op aanwijzing of op zeggen van iemand anders. Dit kan gebeuren via familie of christelijke opvoeders, maar ook door anderen die op een aanstekelijke en waarachtige manier het christelijk geloof vertolken en uitstralen. Volwassen godsgeloof veronderstelt wel dat je je het geloof persoonlijk eigen maakt. Authentieke geloofsgetuigen van vroeger en van nu kunnen ons als goede gidsen oog geven voor Gods aanwezigheid en kunnen ons overtuigen om de geloofsstap te zetten. Heiligen in wie het heldere licht van het evangelie transparant doorstraalt, vormen een krachtig teken van de geloofwaardigheid van het geloof. En bestaat er een sterker getuigenis (*marturia*, in het Grieks) dan dat van de martelaren? De toekomst van het christelijk godsgeloof in onze samenleving zal in grote mate afhangen van het feit of er voldoende en kwaliteitsvol

geëvangeliiseerd zal worden door authentieke getuigen en dit in woord en daad. Vooral ook vitale, concrete geloofsgemeenschappen kunnen een weg zijn om tot geloof te komen. “De goddelijkheid van Jezus wordt bewezen door de gemeenten die aan Hem zijn heil te danken hebben”, aldus Origenes. Zou hierin misschien ook het merkwaardig ‘wonder’ van Taizé kunnen liggen? Een hartelijke, gastvrije en broederlijke gemeenschap, die doorheen eenvoud en gebed, aan duizenden jongeren smaak geeft om te geloven? Dit brengt ons bij het thema van de Kerk.

3.3. Wij geloven

A. We ontvangen onze moedertaal

51. Uit het voorgaande blijkt dat niemand op zijn eentje tot geloof kan komen. We kunnen pas geloven dankzij anderen voor ons. Geen enkele persoonlijke religieuze overtuiging kan trouwens starten vanaf een nulpunt. Altijd is er een zekere religieuze traditie of taal nodig. Dit geldt heel zeker ook voor het christelijk geloof, dat wezenlijk een ant-woord is op een Woord van God dat ons wordt toegesproken via mensen. We kunnen dus maar zeggen ‘Ik geloof’, omdat er een gemeenschap van gelovigen is van wie we het geloof hebben ontvangen. Die ‘gemeenschap van gelovigen’ noemen we de Kerk. De Kerk is veel meer dan een instituut. We noemen haar ‘moeder en lerares’ (*mater et magistra*): van haar ontvangen we de moedertaal van ons geloof, dat rijke geestelijke kapitaal van zovelen die vanuit Christus’ Geest hebben geleefd en gedacht.

B. Een ‘thuis’

52. Niemand wordt christen zonder de Kerk, maar niemand kan ook volop christen blijven zonder de beschuttende en dragende ruimte van de kerkgemeenschap, waarin het geloof wordt gedeeld, gevierd, beleefd. De familiale verbondenheid vindt ongetwijfeld haar hoogtepunt en bron in de liturgische samenkomsten en bijzonder in de viering van de eucharistie. Zonder een kerkelijke thuis dreigt het geloof al gauw te versralen en te vervagen. In deze seculiere samenleving zijn christenen meer dan ooit aangewezen op de steun van geloofsgenoten.

Er is nog een diepere reden waarom het ‘Ik geloof’ verbonden is met het ‘wij geloven’ van de Kerk. God zelf heeft die geloofsgemeenschap gewild om zijn ‘thuis’ te zijn in deze wereld, zijn zichtbaar en werkzaam teken van liefde voor de hele wereld. God roept dus geen mensen om apart en individueel te geloven, Hij roept mensen samen tot zijn gemeenschap, een

gemeenschap die open staat voor Hem en teken van Hem wil doen aan anderen. Christen zijn is tot die gemeenschap willen behoren. “Eén christen, is géén christen”, zei Tertullianus al. Hoe trouwens zou God, die zelf drie-ene liefdesgemeenschap is van Vader, Zoon en Geest, louter individueel beleefd kunnen worden? Enkel in en via een liefdevolle gemeenschap, een ‘wij’, kan Hij ontdekt en bemind worden.

C. Persoonlijk en samen ons geloof belijden

53. De gemeenschappelijke geloofsbelijdenis, het Credo, is in drievoud opgebouwd: ‘Ik geloof in God de Vader ... in zijn Zoon, Jezus Christus ... in de heilige Geest’. Deze geloofsbelijdenis is heel fundamenteel omdat het ons allen in de Kerk verbindt in hetzelfde geloof, dat we niet zelf hebben bedacht of uitgevonden. Als we zeggen: ‘Ik geloof’, drukken we daarmee uit dat we heel persoonlijk en vrij kiezen voor dat geloof. De persoonlijke geloofsact wordt niet ongedaan gemaakt. Ze is onmisbaar en onvervangbaar. Tegelijk is dat geloof een ‘wij geloven’, omdat we persoonlijk willen instemmen met het geloof van de kerkgemeenschap. We voegen ons in in de grote geloofstraditie van de Kerk.

D. Ons doopsel, sacrament van geloof

54. De geloofsdaad van de christen is ook wezenlijk verbonden met het doopsel. Wie als christen wil geloven, laat zich dopen in de Kerk. Ook bij de kinderdoop is geloof noodzakelijk, zij het dan via de ouders, peter of meter. Het doopsel gebeurt in opdracht van de verrezen Heer Jezus: “Ga, en maak alle volkeren tot leerling; doop hen in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest” (Mt 28,19). Gedoopt worden is *ondergedompeld* worden in de liefde van God. Het doopsel is, samen met het vormsel en de eucharistie, het sacrament dat mensen opneemt en inwijdt in het christen-zijn en meteen ook in de kerkgemeenschap. Het is dus een ‘initiatiesacrament’.

55. Tevens sluit het doopsel de opdracht in om levenslang de kiem van het geloof verder te laten rijpen en te laten openbloeien. Het is dan ook een mooi gebruik dat in de paasnachtviering de doopbeloften hernieuwd worden. ‘Ik geloof’ is dus geen daad die één keer gesteld wordt, maar een fundamentele optie en keuze die in telkens nieuwe situaties bevraagd, uitgedaagd én vernieuwd wordt. Je kan het vergelijken met gehuwden die hun ‘ja’-woord proberen te beleven, dag aan dag, in steeds hernieuwde trouw.

Dat een oprecht geloofsengagement kan samengaan met ernstige vragen of met een ervaring van ‘nacht’ in het geloof, blijkt ook uit de leven van grote christenen, zoals dat van moeder Theresa van Calcutta bijvoorbeeld. Het geloof is vaak een aangevochten geloof.

‘Ik geloof’ is inderdaad een engagement. Daarbij krijgen we gelukkig de bijstand van de ‘Helper’ in ons, de ‘Pleitbezorger’- zoals Jezus die noemt in de johanneïsche afscheidsredes - Gods Geest namelijk, die we in het doopsel hebben ontvangen. Het is Gods Geest die ons geloofsengagement mogelijk maakt en het ook sterker maakt, als wij er ons maar voor openstellen. ‘God, kom mijn ongeloof te hulp’, is en blijft een inspirerende bede. “De Geest komt onze zwakheid te hulp (...); de Geest zelf pleit voor ons met onuitsprekelijke verzuchtingen” (Rom 8, 26).

Het geloofsengagement uit zich in een levensstijl. Het is leven vanuit de vertrouwvolle aanvaarding onvoorwaardelijk en gratis door God geliefd en aanvaard te zijn. Vanuit die genade worden we geappelleerd om lief te hebben zoals Jezus. De Bergrede (Mt 5-7) bevat een oproep tot gerechtigheid die grenzeloos is en verder reikt dan het gewoon menselijke. “Jullie zullen dus onverdeeld goed zijn, zoals jullie hemelse Vader onverdeeld goed is” (Mt 5,48). Christelijk geloven is dus leven, Jezus achterna.

TOT BESLUIT: MENSEN VAN DE WEG

56. Een woord dat goed uitdrukt wat ‘geloven’ voor een christen betekent, luidt: navolgen. Het christendom is meer dan een leer, meer dan een ethiek of een programma. Het gaat vooral om Iemand. De persoon van Jezus Christus staat centraal. Via Hem komen we op het spoor van wie God ten diepste is, via Hem krijgen we het licht en de kracht om te leven zoals God het verlangt. Zegt Jezus zelf ook niet: “Ik ben de weg, en de waarheid en het leven” (Joh 14,6)? In de Handelingen van de Apostelen lezen we hoe de eerste christenen ‘aanhangers van de Weg’ genoemd worden. En het woord Weg mogen we inderdaad met een hoofdletter schrijven. Die Weg is Jezus. Sinds Abraham weten we dat geloven in Bijbelse zin inhoudt dat je op weg trekt. En Jezus zelf is ook voortdurend onderweg en zet mensen in beweging. ‘Volg Mij!’, horen we Hem meermaals zeggen. Zo ook in het eerste hoofdstuk van het Johannesevangelie. Daarin komt ook naar voor dat de Jezusleerling iemand is die persoonlijk contact houdt met Jezus en in zijn gezelschap vertoeft. Het is niet zakelijk bezig zijn over Hem, maar met Hem zijn, zijn beminde leerling zijn. “Ze verbleven die dag bij Hem” (Joh 1,39). Via deze ontmoeting ziet de leerling waar Jezus ‘verblijft’, namelijk bij God zijn

Vader. Nergens duidelijker dan in Johannes blijkt ook dat Jezus vraagt ‘in’ Hem te geloven zoals je op God zelf vertrouwt.

57. Als we vandaag uitzien naar een herbronning van het christelijk geloof, naar een nieuw elan van evangelisatie, dan lijkt de kennismaking en confrontatie met de Jezusfiguur alvast de goede weg te zijn. Wie was Hij, hoe en van waaruit leefde Hij, hoe ging Hij om met God? Hoe zijn mensen tot geloof in Hem gekomen? Zo’n verkenning kan duidelijk maken dat het geloof in Jezus en zijn God een geleidelijke ontdekkingstocht is geweest. Het kan mensen ook nu helpen om gaande-weg die geloofsweg te leren ontdekken en te gaan.

58. Dat leerling van Jezus zijn een dynamisch gebeuren is, met vallen en opstaan, zien we ook duidelijk in de evangeliën, die ons een spiegel voorhouden. Zo komt bij Marcus naar voor dat leerlingen van Jezus wel enige sympathie hebben voor Hem, maar vaak ook verblind zijn en helemaal nog niet zien dat de weg van Jezus gaat langs dienstbaarheid, kleiner worden en uiteindelijk zelfs het kruis van de liefde. Matteüs noemt de leerlingen ‘kleingelovigen’. Ook dit is herkenbaar: er is wel geloof, maar het is vaak half en onvolkomen; het moet nog verruimd, verdiept en verstevigd worden. Juist met die leerlingen gaat Jezus op weg, vroeger en nu.

59. Het geloof in de God van Jezus is zelf ook een weg die we al dan niet kunnen gaan. In deze brochure gingen we dieper in op enkele obstakels én steunpunten die we daarbij kunnen vinden. Soms is het ‘Ik geloof’ een rustig wandelen. Soms is het ook een steile weg beklimmen. Zoals in elke gezonde relatie kan een crisis ook zuiverend en verdiepend werken. Het uiteindelijke woord van het geloof luidt: ‘Amen’, dat we zo mogen omschrijven: ‘En toch zijt Gij betrouwbaar!’.

Februari 2010

Bisschoppelijke Commissie Kerk en Geloof